МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
Державний податковий університет
Науково-дослідний інститут фінансової політики

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Монографія

Одеса · 2023 · Олді+

УДК 342.951:339.543(477)
А43

Рецензенти:

Дмитро Васильківський, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Хмельницького національного університету;

Віктор Синчак, д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

Леонід Тимченко, д-р юрид. наук, професор, завідувач відділу дослідження міжнародної податкової конкуренції НДІ фінансової політики Державного податкового університету

Редакційна колегія:

Дмитро Серебрянський, канд. екон. наук, доцент, в.о. ректора Державного податкового університету;

Олександра Смірнова, канд. екон. наук, старш. наук. співроб., в. о. проректора з наукової роботи Державного податкового університету;

Іван Бережнюк, д-р екон. наук, професор, начальник Житомирської митниці Державної митної служби України;

Лілія Дорофеєва, д-р юрид. наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Ужгородського національного університету, начальник юридичного управління Закарпатської митниці Державної митної служби України;

Дмитро Приймаченко, д-р юрид. наук, професор, проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів;

Олександр Гребельник, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри митної справи та товарознавства Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи Державного податкового університету;

Аліна Брендак, канд. держ. упр., заступник директора департаменту, начальник відділу застосування міжнародної транзитної системи Департаменту транзитних процедур Державної митної служби України

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 6 від 30 листопада 2023 року)

Актуальні проблеми здійснення митної справи в Україні : монографія / Державний податковий університет. – Одеса : Олді+, 2023. – 292 с.

А43

ISBN 978-966-289-788-3

У науковій монографії представлені сучасні дослідження у галузі митної справи. У роботі викладено концепцію визначення місця митного права у структурі системи права та бачення формування ефективного правового забезпечення митної справи. Розглянуто теоретико-прикладні аспекти створення та функціонування «сухих портів», розвитку взаємної адміністративної допомоги в рамках Конвенції про процедуру спільного транзиту. Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів, посадових осіб митних органів України, усіх, хто цікавиться висвітленою у монографії проблематикою.

УДК 342.951:339.543(477)

© Колектив авторів, 2023
© Державний податковий університет, 2023

ISBN 978-966-289-788-3

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І
МИТНА СПРАВА У РЕАЛІЯХ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ...5

Олена Рябченко
Концепція визначення місця митного права у структурі системи права..... 5

Олена Рябченко
Сучасні візії формування ефективного правового забезпечення митної справи..... 29

РОЗДІЛ ІІ
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ «СУХИХ ПОРТІВ» 45

Олена Неліпович
Сутність та значення «сухих портів» за сучасних умов..... 45

Сергій Попель
Міжнародний досвід створення та функціонування «сухих портів» 65

Тетяна Руда
Нормативно-правові основи створення та діяльності «сухих портів» 99

Андрій Артеменко, Тетяна Руда, Сергій Попель, Олена Неліпович, Вікторія Слободян
Проблемні питання створення та діяльності вітчизняних «сухих портів» й основні напрями їх вирішення..... 139

РОЗДІЛ ІІІ
ВЗАЄМНА АДМІНІСТРАТИВНА ДОПОМОГА В РАМКАХ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРОЦЕДУРУ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ 170

Ельвіра Молдован
Зарубіжний досвід здійснення взаємної адміністративної допомоги в системі спільного транзиту..... 170

Олександр Фрадинський
Міжнародна правова основа надання взаємної адміністративної допомоги у митній справі..... 204

Віктор Заяц
Нормативно-правове забезпечення взаємної адміністративної допомоги при процедурі спільного транзиту 237

Світлана Капітанець
Підвищення ефективності організаційного забезпечення здійснення взаємної адміністративної допомоги при процедурі спільного транзиту 265

СУЧАСНІ ВІЗІЇ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ СПРАВИ

Олена Рябченко,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та митної безпеки
Навчально-наукового інституту економічної безпеки
та митної справи
Державного податкового університету

Дослідження сучасних проблем формування ефективного правового забезпечення митної справи запропоновано здійснювати, виходячи з актуальних питань правового регулювання митно-деліктних відносин, серед яких виділено так, що виникають у зв'язку з:

– застосуванням конфіскації майна як виду адміністративного стягнення за порушення митних правил;

– порушенням правил сплати митних платежів.

У разі застосування конфіскації майна як виду адміністративного стягнення за порушення митних правил виникає низка питань, відповідь на які безпосередньо визначає доцільність застосування такого виду адміністративних стягнень.

Насамперед, які вимоги закладені у частинах першій, четвертій, шостій статті 41 Конституції України у системному взаємозв'язку із частиною першою статті 8 щодо втручання у право власності особи шляхом застосування конфіскації майна як виду адміністративного стягнення.

У відповідь на таке запитання доцільно зазначити наступне.

Сутність формули частини 1 статті 8 Конституції України розкривається у таких її складових: 1) визнання принципу верховенства права в Україні; 2) дія принципу верховенства права; 3) сутність самого поняття верховенства права. Перша складова означає визнання принципу верховенства права у вигляді міжнародно-правового зобов'язання шляхом приєднання до Статуту Ради Європи та ратифікації Європейської конвенції з прав людини, унормування у тексті Конституції

України, закріплення рядом законів. У системному взаємозв'язку із частинами 1, 4, 6 статті 41 щодо втручання у право власності особи шляхом застосування конфіскації майна зміст першої складової сутності конституційної формули розкривається у таких правових вимогах як гарантована з боку держави недоторканність власності, зобов'язання держави забезпечити правопорядок шляхом створення ефективного нормативно-правового регулювання відносин власності [1, с. 56–57]. У цьому контексті слід вказати, що непорушність права власності кореспондується з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ратифікована Законом від 17.07.1997 № 475/97-ВР). Відповідно статті 1 Першого Протоколу до Конвенції, передбачено, що «кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права». Оскільки Україна є учасником Європейської конвенції і її положення імплементовані в національне законодавство України та складають його невід'ємну частину, зазначена норма може розглядатись як гарантія забезпечення права власності кожної особи [1, с. 307].

Друга складова конституційної формули частини 1 статті 8 означає наявність юридичних інституцій і процедур, за допомогою яких створюється теоретична та інституційна основа дієвого захисту прав людини і основоположних свобод [1, с. 57]. У виділеному контексті застосування конфіскації майна вказане означає наявність державних інститутів, наділених відповідною компетенцією, та процедур правозастосування. При цьому має бути забезпечена відповідність діяльності таких інститутів, наявності та здійснення таких процедур на засадах принципу верховенства права, стандарти до реалізації якого розкриваються у рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи, резолюціях ПАРЄ, рішення Європейського суду з прав людини.

Зміст третьої складової конституційної формули частини 1 статті 8 у системному взаємозв'язку із частинами 1, 4, 6 статті 41 щодо конфіскації майна розкривається на засадах доктрини "the rule of law", що передбачає виключення для влади загалом та її посадових осіб діяти інакше, ніж

на підставі визначених законом повноважень, рівність усіх членів суспільства перед законом, домінанта прав і свобод людини (за А. Дайсі). У такому значенні третьої складової конституційної формули частини 1 статті 8 не тільки існує взаємозв'язок із частинами 1, 4, 6 статті 41, а й кореспондування із частиною 2 статті 6 Конституції України, де закріплено правову вимогу, звернену до органів законодавчої, виконавчої та судової влади здійснювати свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

По суті принцип верховенства права сприймається як інтегральний принцип права, який увібрав до себе універсальні принципи права, серед яких у контексті застосування конфіскації майна та у системному взаємозв'язку із частинами 1, 4, 6 статті 41 особливе значення набувають такі як: принцип законності, принцип поваги прав людини і основоположних свобод, принцип юридичної визначеності.

Питання щодо застосування конфіскації як виду адміністративного стягнення також пов'язане із відповіддю на запитання про те, у чому полягає легітимна мета санкції частини 6 статті 481 МКУ, якою передбачено відповідальність у виді штрафу в розмірі десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або конфіскацію таких транспортних засобів, яка настає за перевищення строку тимчасового ввезення транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України більше ніж на тридцять діб, а так само втрата цих транспортних засобів, у тому числі їх розкомплектування.

Згідно частиною 1 статті 458 МКУ, порушення митних правил є адміністративним правопорушенням. Відповідно частин 1, 4 статті 2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), законодавство України про адміністративні правопорушення складається з цього Кодексу та інших законів України. Питання щодо адміністративної відповідальності за порушення митних правил регулюються Митним кодексом України.

Аналізуючи положення статті 23 КУпАП – ключового кодифікованого нормативно-правового акта в галузі адміністративного права, робимо висновок про опосередковане визначення

змісту адміністративної відповідальності як міри, яка застосовується з метою виховання особи в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами. Таким чином, адміністративне стягнення виконує дві основні функції: 1) виховну; 2) запобіжну (превентивну).

Завданням адміністративної відповідальності є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого порядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян в дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством (статті 1 КУпАП).

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил виконує наступні функції: превентивну (попереджувальну), реалізація якої спрямована на спонукання суб'єктів митно-правових відносин до дотримання вимог митного законодавства, запобігання вчинення правопорушень в подальшому особою, яка раніше вже вчинила порушення митних правил та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень й попередження вчинення митних правопорушень іншими особами; охоронну, яка полягає у витісненні та ліквідації суспільних відносин, що не відповідають митно-правовим нормам; репресивну (каральну), яка знаходить свій прояв у тих несприятливих наслідках, які відображені у санкції норм митного права і які повинна зазнавати особа внаслідок скоєного ним порушення митних правил тощо [2].

Штраф є одним з видів адміністративних стягнень. Штраф може застосовуватись тільки як основне адміністративне стягнення за порушення митних правил (частина 1 статті 462 МКУ).

Конфіскація як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні безпосередніх товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил і безоплатній їх передачі у власність держави (частина 1 статті 465 МКУ).

Застосування конфіскації здійснюється виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, що визначаються Митним кодексом України та іншими законами України. При цьому конфіскація предметів порушення митних правил застосовується незалежно від того, чи є ці товари власністю особи, яка вчинила порушення митних правил.

Отже, конфіскація є обов'язковою лише за умови, коли безпосереднім предметом порушення митних правил були, зокрема, товари, транспортні засоби комерційного призначення переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України.

Конфіскація товарів, транспортних засобів, зазначених у пункті 3 статті 461 МКУ, може застосовуватися як основне і як додаткове адміністративне стягнення (частина 2 статті 462 МКУ). Санкцією частини 6 статті 481 МКУ передбачено альтернативні стягнення – штраф або конфіскація транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення. Разом з тим, відповідно частини 1 статті 465 МКУ, конфіскація як адміністративне стягнення за порушення митних правил застосовується щодо безпосередніх предметів порушення митних правил, зокрема – щодо транспортних засобів комерційного призначення. Виникає також запитання про абсолютну визначеність та/або безальтернативність відповідальності за частиною шостою статті 481 МКУ (накладення штрафу або конфіскація транспортного засобу), яка носить виключно майновий характер. Санкцією частини шостої статті 481 МКУ передбачено застосування штрафу як основного стягнення або конфіскації, яка визначена основним стягненням. Виходячи із вказаного, санкція частини шостої статті 481 МКУ передбачає застосування альтернативних стягнень, що передбачає при притягненні до адміністративної відповідальності застосування принципу індивідуалізації юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність встановлюється за скоєння конкретного правопорушення конкретною особою, тобто вона має індивідуальний характер і характеризується, наприклад, наявністю системи покарань та стягнень, можливістю призначення більш м'якого покарання, умовного засудження, відстрочки

виконання вироку, давністю притягнення до кримінальної відповідальності та звільнення від неї тощо. Цей принцип забезпечується можливістю застосування виду юридичної відповідальності в залежності від ступеня суспільної небезпечності скоєного правопорушення. При цьому, принцип індивідуалізації відповідальності знаходить також свій вираз в тому, що при призначенні покарання (стягнення) мають враховуватися всі особливості та обставини справи, характер правопорушення, ступінь здійснення винною особою протиправного наміру, ступінь вини, властиві їй індивідуальні риси, спосіб життя, мотиви скоєння правопорушення і інше.

Диспозицією частини 6 статті 481 МКУ передбачено склад адміністративного митного правопорушення. Загальний об'єкт правопорушення – суспільні відносини, які охороняються нормами митного та адміністративного законодавства. Родовий об'єкт правопорушення – суспільні відносини у митній сфері, які охороняються нормами митного та адміністративного законодавства. Безпосередній об'єкт правопорушення – конкретні суспільні відносини у сфері тимчасового ввезення транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, а так само втрати цих транспортних засобів, у тому числі їх розкомплектування.

Складовою частиною об'єкта правопорушення є його предмет, яким, у даному випадку, є транспортні засоби особистого користування та транспортні засоби комерційного призначення, які тимчасово ввозяться на митну територію України, а так само є втраченими, в тому числі – розкомплектованими. Об'єктивна сторона правопорушення виражається у таких діях: а) тимчасове ввезення на митну територію України із перевищенням строку більше ніж на тридцять діб; б) так само втрата цих транспортних засобів, у тому числі їх розкомплектування. Об'єктивна сторона правопорушення характеризується діями, вчинення яких прямо заборонено чинним законодавством, яке визначає відповідні правила у режимі тимчасового ввезення, а саме – перевищення строку, а так само втрати транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення.

Таким чином, юридична кваліфікація діяння за частиною 6 статті 481 МКУ передбачає визначення відповідності дій особи-учасника митних правовідносин встановленим законодавством правилам режиму тимчасового ввезення щодо конкретних предметів – транспортних засобів особистого користування та транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, що передбачає вимогу її доведення факту вчинення таких дій необхідними доказами.

Виникає також необхідність у відповідях на наступні запитання про пропорційність адміністративної відповідальності за частиною 6 статті 481 МКУ тяжкості вчиненого порушення митних правил; про забезпечення внаслідок застосування частиною 6 статті 481 МКУ справедливий баланс між вимогами публічного інтересу та захистом права власності особи; про здатність менш обтяжливих для прав і свобод осіб заходів обмеження права власності досягти легітимної мети на тому самому якісному рівні.

За загальним визначенням, «публічним інтересом» є важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб потреби, які, відповідно до законодавчо встановленої компетенції, забезпечуються суб'єктами публічної адміністрації. Тобто публічний інтерес є не чим іншим, як певною сукупністю приватних інтересів (Постанова Верховного Суду 13 лютого 2019 року Справа № 810/2763/17 (К/9901/44258/18)). У чинному законодавстві застосовується терміни «суспільний інтерес», «захист суспільних інтересів», «національні інтереси», «охоронювані законом інтереси». Поняття суспільного інтересу частково розкривається в частині 2 статті 29 Закону України «Про інформацію», у якій міститься перелік інформації, яка становить предмет суспільного інтересу, і, таким чином, є суспільно необхідною. Цей перелік не є вичерпним і включає інформацію, яка:

– свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України;

– забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків;

– свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші

негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб.

Термін «захист суспільних інтересів» застосовується у статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI, де передбачено компетенцію Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання та протидії дискримінації щодо звернення до суду із заявами про дискримінацію з метою захисту суспільних інтересів.

Пунктом 4 частини 4 статті 29 Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI встановлено, що персональні дані можуть передаватися іноземним суб'єктам відносин, пов'язаних з персональними даними, також у разі необхідності захисту суспільного інтересу, встановлення, виконання та забезпечення правової вимоги.

Законом України «Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Кіпр про повітряне сполучення» від 16.06.2016 № 1424-VIII термін «захист суспільних інтересів» застосовується у значенні мети задоволення правових вимог які стосуються безпеки польотів.

У преамбулі Закону України «Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом» від 19.05.2015 № 436-VIII якого закріплено мету закону, в тому числі – захист суспільних інтересів та інтересів держави у зв'язку з погашенням та обслуговуванням державного, гарантованого державою боргу та місцевого боргу.

У Висновку № 8 (2006) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи з питання «Роль суддів у захисті верховенства права та прав людини в контексті тероризму» від 10.11.2006 вказано про інтереси публічного порядку або національної безпеки (як ті, що, наприклад, згадані в статті 1 Протоколу № 7 до Європейської конвенції про права людини від 22 листопада 1984 р. (далі – КРЄС)) (пункт 32). КРЄС вважає, що, наскільки б серйозним не було правопорушення, суди повинні на усіх стадіях розслідування забезпечувати, щоб обмеження індивідуальних прав зводилися лише до тих, що є суворо необхідними для захисту

суспільних інтересів (пункт 51). У багатьох країнах існує велика спокуса автоматично надавати пріоритет питанням безпеки, що може тягти за собою ризик зловживань (пункт 62). КРЄС також рекомендує, щоб національні судові органи: б) при здійсненні своїх функцій як тлумачів закону й гарантів індивідуальних прав та свобод забезпечували, щоб захист суспільних інтересів узгоджувався з правами людини й основоположними свободами. Отже, у чинному законодавстві, міжнародних актах словосполучення «захист суспільного інтересу» застосовується у випадках, коли предмет захисту стосується інтересів суспільства, держави.

Звернення до правових позицій Конституційного Суду України дозволяє виділити Рішення у справі про охоронюваний законом інтерес від 01.12.2004 № 18-рп/2004, де у пункті 3.2. мотивувальної частини вказано, що «Прикладом застосування поняття «інтерес» у широкому сенсі є Конституція України, статті 18, 32, 34, 35, 36, 39, 41, 44, 79, 89, 104, 121, 127, 140 якої наголошують на національних інтересах, інтересах національної безпеки, економічного добробуту, територіальної цілісності, громадського порядку, здоров'я і моральності населення, політичних, економічних, соціальних, культурних інтересах, інтересах суспільства, інтересах усіх співвітчизників, інтересах громадянина, інтересах держави, спільних інтересах територіальних громад сіл, селищ та міст тощо. Вказуючи на наявність таких інтересів, Конституція України підкреслює необхідність їх забезпечення (стаття 18), задоволення (стаття 36) чи захисту (статті 44, 127). Зміст інтересів у широкому розумінні Конституція України не розкриває. Проте у Законі України«Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року N 964-IV дається як визначення терміна «національні інтереси» (стаття 1), так і вичерпний перелік їх пріоритетів (стаття 6)». У пункті 1 резолютивної частини Рішення прямо вказано, що «Поняття «охоронюваний законом інтерес», що вживається в частині першій статті 4 Цивільного процесуального кодексу України та інших законах України у логічно-смисловому зв'язку з поняттям «права», треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним

змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам».

Таким чином, термін «інтерес», розкритий у правовій позиції КСУ у Рішенні від 01.12.2004 № 18-рп/2004, словосполучення «захист суспільних інтересів» має значення самостійного об'єкту судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення колективних потреб. У такому значенні втручання у право власності конкретної особи буде співмірним із захистом суспільного (публічного) інтересу тільки у разі, якщо конкретна особа набуває таке право у спосіб, заборонений законом. Крім того, для того, щоб втручання вважалось пропорційним, воно має відповідати тяжкості правопорушення. Такий висновок відповідає статті 1 Протоколу 1 до Конвенції з захисту прав людини, з якої випливає положення про те, що держава уповноважена здійснювати контроль за використанням власності шляхом забезпечення виконання законів.

Органи влади повинні дотримуватись розумного балансу між заходами, вжитими для забезпечення загальних інтересів суспільства та потребою захищати право заявника на мирне володіння своїм майном, тобто, щоб не стали вжиті заходи особистим та надмірним тягарем для заявника.

Відповідно частині 1 статті 103 МКУ тимчасове ввезення – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозяться для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їх використання.

Європейський суд з прав людини уже встановлював, що позбавлення власності без сплати суми її вартості становитиме непропорційне втручання, а відсутність будь-якого

відшкодування може бути виправданою лише за винятком обставин (див. рішення у справах «Святі чоловічі монастирі проти Греції» та «Колишній король Греції та інші проти Греції») [3].

Відповідно до статті 1 Протоколу 1 до Конвенції з захисту прав людини кожна фізична чи юридична особа має право на повагу до свої власності. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше, як в інтересах суспільства та на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Перша і найбільш важлива вимога зазначеної норми полягає в тому, що будь-яке втручання публічної влади в право на повагу до власності має бути законним. Також передбачається, що держава уповноважена здійснювати контроль за використанням власності шляхом забезпечення виконання законів. Питання про те, чи буде досягнута справедлива рівновага між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав особи, має значення лише при умові, що таке втручання відповідає вимогам закону і не є безпідставним. Відтак, не може бути застосовано конфіскацію як адміністративне стягнення за перевищення строку тимчасового ввезення стосовно транспортного засобу особистого користування.

Наступне питання стосується відповідності частини 2 статті 61 Конституції України статті 485 МКУ, якою передбачено адміністративну відповідальність за «Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів». Так, частиною 2 статті 61 Конституції України встановлено, що в основу притягнення до юридичної відповідальності має бути покладений конкретний склад правопорушення, яке скоїла особа. Відмінність у складі правопорушення (як в цілому, так і в конкретних його елементах) дає підстави для притягнення особи до різних видів юридичної відповідальності. Також, юридична відповідальність встановлюється за скоєння конкретного правопорушення конкретною особою, тобто вона має індивідуальний характер і характеризується, наприклад, наявністю системи покарань та стягнень, можливістю призначення більш м'якого покарання, умовного засудження, відстрочки

виконання вироку, давністю притягнення до кримінальної відповідальності та звільнення від неї тощо. Цей принцип забезпечується можливістю застосування виду юридичної відповідальності в залежності від ступеня суспільної небезпечності скоєного правопорушення. При цьому, принцип індивідуалізації відповідальності знаходить також свій вираз в тому, що при призначенні покарання (стягнення) мають враховуватися всі особливості та обставини справи, характер правопорушення, ступінь здійснення винною особою протиправного наміру, ступінь вини, властиві їй індивідуальні риси, спосіб життя, мотиви скоєння правопорушення і інше.

Диспозицією статті 485 МКУ передбачено склад адміністративного митного правопорушення. Загальний об'єкт правопорушення – суспільні відносини, які охороняються нормами митного та адміністративного законодавства. Родовий об'єкт правопорушення – суспільні відносини у митній сфері, які охороняються нормами митного та адміністративного законодавства. Безпосередній об'єкт правопорушення – конкретні суспільні відносини у сфері сплати митних платежів. Складовою частиною об'єкта правопорушення є його предмет, яким, у даному випадку, є гроші у сумі несплачених митних платежів, або товари, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів і які використані в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги. Об'єктивна сторона правопорушення виражається у: а) заявлені неправдивих відомостей щодо істотних умов зовнішньоекономічного договору (контракту); б) неправдивих відомостей щодо ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості; в) неправдивих відомостей щодо країни походження, відправника та/або одержувача товару; г) неправдивих відомостей, необхідних для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості, та/або надання з цією ж метою митного органу документів, що містять такі відомості; д) або несплаті митних платежів у строк, встановлений законом; е) або інших протиправних діях, спрямованих на ухилення від сплати митних платежів; ж) використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими

було надано такі пільги. Об'єктивна сторона правопорушення характеризується діями, вчинення яких прямо заборонено чинним законодавством, яке визначає відповідні правила у сфері справляння митних платежів. Перелік таких правил, заборона щодо порушення яких встановлена диспозицією статті 485 МКУ, не передбачає диференціацію залежно від заявленого митного режиму. Більше того, об'єктивна сторона митного правопорушення за статею 485 МКУ містить відкритий перелік дій, вчинення яких у сфері справляння митних платежів, тягне настання адміністративної відповідальності у формі штрафу. Крім того, адміністративна відповідальність настає і за нецільове використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів. Разом з тим, при застосуванні статті 485 МКУ слід враховувати норму пункту 3 частини 1 статті 292 МКУ, згідно з якою митні платежі не сплачуються при ввезенні товарів на митну територію України або вивезенні товарів з митної території України, якщо товари були поміщені у митний режим, який відповідно до положень цього Кодексу не передбачає сплату митних платежів, – на період дії цього режиму та при виконанні умов, що випливають з такого режиму. Зокрема, умови поміщення товарів в митний режим реекспорту передбачені статті 86 МКУ. Робимо висновок, що юридична кваліфікація діяння за статті 485 МКУ передбачає визначення відповідності дій особи-учасника митних правовідносин встановленим законодавством правилам у сфері справляння митних платежів.

Диспозицією статті 485 МКУ передбачено факультативну ознаку об'єктивної сторони проступку – мету вчинення проступку – неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру або нецільове використання товарів. Наявність зазначеної мети означає вимогу її доведення необхідними доказами. Отже, винесене у справі за статті 485 МКУ судове рішення має ґрунтуватись на конкретних доказах.

Відповідно до частини 2 статті 495 МКУ посадова особа митного органу, яка здійснює провадження у справі про порушення митних правил, оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності,

керуючись законом та правосвідомістю. Згідно вимог статті 495 МКУ доказами у справі про порушення митних правил є будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку встановлюються наявність або відсутність порушення митних правил, винність особи у його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Відповідно до статті 489 МКУ, посадова особа при розгляді справи про порушення митних правил зобов'язана з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують та/або обтяжують відповідальність, чи є підстави для звільнення особи, що вчинила правопорушення, від адміністративної відповідальності, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Відповідно до частини 2 статті 33 КУпАП при накладенні стягнення орган (посадова особа), що вирішує справу про адміністративне правопорушення, враховує:

1) характер вчиненого правопорушення;
2) особу порушника;
3) ступінь вини порушника;
4) майновий стан порушника;
5) обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність (стаття 34 КУпАП);
6) обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність (стаття 35 КУпАП).

У доктрині адміністративного права визнається, що у порушеннях з формальним складом проступком визнається саме вчинення протиправних дій. Причинний зв'язок у більшості випадків проходить через свідомість людей, визнаючи при цьому мотиви їх поведінки, спрямовані на досягнення певної мети. Більшість адміністративних правопорушень характеризується недодержанням різноманітних правил, коли у протиправному діянні присутній склад правопорушення незалежно від настання шкідливих наслідків [4].

Характеристика правопорушення за статею 485 МКУ передбачає визнання такого як порушення з формальним складом. Визначення у диспозиції статті 485 МКУ протиправної мети

вчинення дій у сфері справляння митних платежів або використання пільгових товарів означає необхідність доведення умисного характеру таких дій. Статті 10, 11 КУпАП встановлено форми вини за вчинення адміністративного правопорушення – умисну або з необережності. Статтею 10 КУпАП передбачено прямий умисел – коли особа, яка вчинила адміністративне правопорушення, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або непрямий умисел – коли особа свідомо допускала настання цих наслідків. Адміністративне правопорушення визнається таким, що вчинене з необережності, якщо особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити. Значить, при здійсненні юридичної кваліфікації діяння за статею 485 МКУ необхідно враховувати, що таке правопорушенням є порушенням з формальним складом, для якого характерна умисна форма вини. До того ж, умисел визнається більш небезпечною формою вини, ніж необережність [5]. Отже, виходячи з особливостей юридичної характеристики правопорушення за статею 485 МКУ посадова особа при розгляді справи про порушення митних правил повинна врахувати, що вказане порушення з формальним складом, і, тому, стосується встановлення факту дотримання чи недотримання певних правил щодо сплати митних платежів чи використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів; наявність умисної форми вини.

Норма статті 22 КУпАП стосовно можливості звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності вчиненого правопорушення не може бути застосована, враховуючи юридичний склад правопорушення за статею 485 МКУ. Саме тому, принцип індивідуалізації юридичної відповідальності за правопорушення за статею 485 МКУ, враховуючи юридичний склад правопорушення, означає необхідність доведення:

– факту вчинення правопорушення, враховуючи всі особливості та обставини справи;

– виду юридичної відповідальності за вчинення правопорушення;

– особи порушника;

– наявність факультативної ознаки суб'єктивної сторони проступку – мети вчинення порушення;

– форми вини.

При здійсненні юридичної кваліфікації правопорушення за статею 485 МКУ необхідно встановити наявність чи відсутність факту дотримання правил щодо сплати митних платежів, цільове чи нецільове використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, що виключає можливість визначення нижчої чи вищої межі розміру штрафу. Таким чином, стаття 485 МКУ відповідає частині 2 статті 61 Конституції України.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Конституція України : науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін..; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.

2. Корнева Т. Відповідальність за порушення митних правил. *Юрид. вісник*. 2007. № 2. С. 27–35, с. 30.

3. Анна Огренчук, Андрій Потьомкін. Як в ЄСПЛ розуміють, що таке власність, її захист і неправомірне втручання з боку держави. *Закон і бізнес*. № 37 (1179) 13.09–19.09.2014. URL: https://zib.com.ua/ua/100231.html (дата звернення: 09.10.2023).

4. Адміністративна відповідальність: Навчальний посібник / за заг.ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2011. 184 с., с. 49.

5. Костенко О. М. Умисел. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юридична думка, 2012. 1020 с., с. 942.